

M. CAVAROZZI i M. A. GARRETÓN (eds.),
Muerte y resurrección —los partidos políticos en el autoritarismo y las transiciones del Cono Sur—,
Santiago de Chile, FLACSO, 1989.

Amb l'acabament dels règims militars al Con Sud, inaugurats al Brasil el 1964 i closos amb el començament de la transició democràtica a Xile, es presenta aquest recull de treballs sobre els actors polítics, centrat fonamentalment en els partits polítics.

Els règims autoritaris, tot i ser diferents, compartien la mateixa missió: desarticular la societat precedent i establir un nou tipus de relació entre l'Estat i la societat civil, transformant els models de desenvolupament i organització social vigents. També hi hagué l'intent fallit de l'erradicació de la política i de la representació i participació popular.

D'aquest punt de partida el conjunt d'autors es planteja les següents qüestions:

El paper dels partits en el sistema polític anterior als règims militars i en el desencadenament de la crisi que els originà.

L'evolució dels partits en els règims militars.

Paper dels partits en els processos de transició i consolidació democràtiques.

Conscients que sota l'etiqueta de partit polític hi ha actors polítics molt diferents, es presenta una radiografia dels actors clàssics en els quatre sistemes.

A Argentina es pot parlar més de faccions que no pas de partits, ja que cada força tendeix a definir-se com a representant del tot. La densitat de la societat civil portà els partits a tenir un fort arrelament com a subcultures però amb una estructura interna dèbil i amb una baixa capacitat de presentar-se a la societat com a partits molt proclius a la personalització del seu liderat, cosa que els ha fet molt difusos ideològicament.

A Brasil és el fort paper de l'Estat que condiciona un sistema de partits molt dèbil i aquests són més aviat instruments d'integració nacional que no pas de democràcia política. En aquest cas el clientelisme jugà un paper crucial degut a un sistema molt elitista.

La continuïtat institucional i la discontinuïtat social de Xile alberga un sistema de partits molt fidel al fraccionament social i ideològic que comporta una forta polarització amb dificultats per establir concertació.

Finalment, a Uruguay el sistema bipartidista clàssic expressà malament les diferències socials i ideològiques però, com a Xile, els partits juguen un important paper en la canalització de les demandes. És en la crisi d'aquest sistema tradicional que emergeixen les forces armades i que més tard, ja amb la democràcia, es crearà un espai per a una tercera força política no integrada en cap dels dos partits.

Sota les dictadures, els partits experimenten un estancament dels seus liderats i una gran dificultat de renovació ideològica a causa que les transformacions socials no són fàcils de captar. El posicionament col·lectiu de l'obra en favor dels partits com a pilar dels sistemes fa que la seva anàlisi sigui poc crítica en aquest aspecte. Les innegables dificultats de les condicions sota l'autoritarisme no haurien d'ocultar un cert acomodament, encara que provisional, de les élites dels partits, possible gràcies a la verticalitat de les estructures clandestines que comporten manca de debat i que obren un enfrontament entre velles i noves generacions dins de les organitzacions.

La transició política en el Con Sud té com a actors privilegiats els partits, ja que els autors creuen que encapçalen els processos d'enfrontament i canvi institucional i les negociacions implícites i explícites. Es constata el trencament del consens entre els que administren la transició i els que canalitzen les demandes socials, cosa que dóna lloc a una precarietat institucional amb el consegüent perill de regressió autoritària. No hagués estat de més un aprofundiment sobre els processos de transició, cosa que com a marc conceptual hauria donat més precisió en l'anàlisi dels partits al Con Sud, i segurament hauria demostrat que en una transició hi ha diversos processos interns que ni comencen ni acaben al mateix temps. Aquest aprofundiment sens dubte hagués contribuït a l'elaboració teòrica de la transició, tan necessària en uns moments en què ja ha començat una cursa, que de moment es dóna en punts d'Amèrica Llatina, l'est i centre d'Europa i l'Àfrica del Sud.

Potser el concepte emprat, de sistema de partits, no és suficientment ampli com per incloure una anàlisi de les élites polítiques en correlació amb la corrupció. En alguns d'aquests països la classe política travessa una crisi de credibilitat prou important (Argentina, per exemple) com per produir un cert decensís respecte a la transició, alimentat també per la severa crisi econòmica que pot posar en perill el model participatiu de les classes populars proposat per algun dels autors.

QUIM TRES